

Достоен труд - от теб зависи

Работно време и почивки

Проект DFPO-I.002-0002-C01 „Сътрудничество за достойни условия на труд“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Фонда за двустранни отношения към ФМ на ЕИП и НФМ 2014-2021

ИА ГИТ не носи отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата публикация информация.

ИА ГИТ, 2021 г.

Повторното използване е разрешено, при условие че се посочи източникът.

Какво е недеклариран труд?

В поредицата от брошури, ръководства и тематични видеа „Достоен труд – от теб зависи“ Ви представяме полезна и актуална информация за:

- Работата на трудов договор
- Заплащането на труда
- Работното време и почивките
- Работата на непълнолетни лица
- Работата на лица с намалена работоспособност
- Командироването/изпращането на работници и служители
- Работата от разстояние и надомната работа
- Сезонната заетост

Всички информационни материали са публикувани на интернет страницата на ИА ГИТ – www.gli.government.bg

Въпреки че не съществува официално определение на понятието недеклариран труд, в Европейския съюз е възприето, че с него се обозначава всяка дейност, осъществявана срещу заплащане, която е законна по своето естество, но не е декларирана пред органите на публичната власт.

Достоен труд - от теб зависи

Работно време

Работно време е всеки период, през който работникът е длъжен да изпълнява работата, за която се е уговорил.

Видове работно време

Редовно работно време

- Това е работното време с нормална продължителност
- Продължителността на работния ден при работа през деня е до 8 часа.
- Работната седмица е 5-дневна, с нормална продължителност до 40 часа.
- Разпределението на работното време (времените граници на работното време, напр. 8:00-12:00 и 13:00-17:00) е предварително определено в Правилника за вътрешния трудов ред на предприятието.
- Това работно време е предварително известно на работника и той има готовност да работи в тези времеви граници.

Работодателите имат право със заповед да въвеждат едностранно сумирано отчитане на работното време за период до 4 месеца. За целта имат задължение да утвърждават поименни графици, разпределението на работното време в които следва да гарантира задължителните междудневни и седмични почивки. В тези случаи максималната продължителност на работна смяна може да бъде до 12 часа. Работодателите са длъжни да запознават работниците с утвърдените графици преди започване на работа по тях.

Достоен труд - от теб зависи

Извънреден труд

Извънредният труд е забранен и може да се полага само по изключение.

Изключенията са изчерпателно определени в Кодекса на труда:

- За извършване на аварийно-възстановителни работи, поправки в работни помещения, на машини и съоръжения.
- За довършване на започната работа, която не може да бъде извършена през редовното работно време.
- За извършване на усилена сезонна работа.
- За извършване на неотложни и обществено необходими работи по комунално-битовата инфраструктура (в областта на водоснабдяването, електроснабдяването, отоплението, канализацията, транспорта, съобщителните връзки и оказването на медицинска помощ).
- За извършване на работи, свързани с борбата с природни и обществени бедствия.
- За извършване на работа във връзка с отбраната на страната.
- За извършване на специфична работа от служители на Министерство на вътрешните работи – при провеждане на избори, изготвяне на експертизи, оперативно-издирвателни дейности и други работи, свързани със сигурността и опазването на обществения ред.

Достоен труд - от теб зависи

Какво е важно да знаят работниците за извънредния труд?

Полагането на извънреден труд е ограничено от Кодекса на труда:

Период	Максимален брой часове
Календарна година	150 часа
Календарен месец	30 часа дневен или 20 часа нощен труд
Календарна седмица	6 часа дневен или 4 часа нощен труд
Два последователни работни дни	3 часа дневен или 2 часа нощен труд

- За полагането на извънреден труд е необходима писмена заповед на работодателя.
- Извънредният труд е абсолютно забранен за лица под 18-годишна възраст, за бременни и за жени, които са в напреднал етап на лечение инвитро.
- Майки на деца до 6-годишна възраст, майки на деца с увреждания, трудоустроени и работници, продължаващи образованието си без откъсване от производството могат да полагат извънреден труд само след като дадат предварително съгласие за всеки конкретен случай.
- Извънредният труд се заплаща с увеличение. То е различно и зависи от положеното количество извънреден труд и от това дали трудът е положен през работен или почивен ден, или по време на официален празник.
- Работникът има право да откаже да полага извънреден труд, ако не са спазени описаните по-горе правила. Отказът трябва да е изричен и най-добре да е в писмена форма.

Достоен труд – от теб зависи

Какво е важно да знаят работодателите за извънредния труд?

- Имат право да нареждат полагане на извънреден труд само по изключение и само в предвидените от закона случаи.
- Задължени са да го отчетат в специална писмена форма (книга).
- Задължени са да заплащат положен извънреден труд с увеличение.
- Трябва да отчетат пред Дирекция „Инспекция по труда“, по седалище и адрес на управление на работодателя, положен извънреден труд през календарната година до 31 януари на следващата.
- На някои работници изобщо не могат да възлагат извънреден труд – напр. на бременни и непълнолетни.
- На други работници могат да възлагат извънреден труд, но само ако са получили писменото им съгласие преди това – напр. на майки с деца до шест години, майки на деца с увреждания.

Достоен труд - от теб зависи

Удължено работно време

Удълженото работно време е с по-голяма продължителност от нормалната продължителност на работното време.

Един работен ден е с нормална продължителност от 8 часа. При удълженото работно време този работен ден е с продължителност до 10 часа.

- Работодателите имат право да въвеждат удължено работно време по производствени причини.
- Работодателите са задължени да компенсират удължаването на едни работни дни със съответното им намаляване в други за период до 4 месеца.
- За удължаването и компенсирането на работното време работодателят издава писмена заповед след предварителна консултация със синдикатите и/или представителите на работниците и служителите.

За удължаването на работното време има ограничения:

Период	Максимален брой часове
Един работен ден	10 часа
Една работна седмица	48 часа
Една календарна година	60 работни дни, но не повече от 20 последователни работни дни.

Работодателите са задължени да отчитат в специална книга удължаването и компенсирането на работното време.

Достоен труд - от теб зависи

Намалено работно време

Намаленото работно време е с по-малка продължителност от нормалната продължителност на работното време.

Намаленото работно време не се договаря, а се определя в Кодекса на труда и в специални наредби.

Право на намалено работно време имат работниците под 18-годишна възраст и работниците, които извършват работа при специфични условия на труд, съдържащи рискове за живота и здравето им.

Специфичните работи и дейности, за които се определя намалено работно време, са подробно и изчерпателно изброени в нормативните актове, напр. работа в среда на йонизиращи лъчения, работа с азбест, работа с олово и др.

Намаленото работно време е с различна продължителност в зависимост от вида и спецификата на работата. Работещите в звената по патоанатомия и съдебна медицина работят на шестчасов работен ден, а работещите в централите за спешна медицинска помощ на седемчасов работен ден.

Намаленото работно време се счита за пълно работно време.

Работещите при намалено работно време имат право на целия размер на трудовото си възнаграждение и пълния обем от трудовите им права.

Достоен труд - от теб зависи

Непълно работно време

Непълното работно време е с по-малка продължителност от нормалната.

Видове непълно работно време:

- непълно работно време по договореност между работника и работодателя.
- непълно работно време, което е едностранно въведено от работодателя.

Работещите на непълно работно време имат същите трудови права като работещите на пълно работно време на същата или сходна длъжност.

Те са задължени да определят съвместно с работодателя продължителността и разпределението на непълното си работно време.

Работодателят може да установи непълно работно време при намаляване на обема на работата за период не по-дълъг от 3 месеца в 1 календарна година, след предварително съгласуване с представителите на синдикалните организации и на представителите на работниците в предприятието.

Ако има такава възможност, работодателят се съобразява с желанието на работниците да преминат от пълно на непълно работно време или обратно.

Достоен труд - от теб зависи

Дневно и нощно работно време

В зависимост от това в коя част от денонощието се работи, работното време е дневно или нощно.

Дневното работно време е по-благоприятно за работника, защото му осигурява време за нормална почивка и е съобразено с „биологичния часовник“ на човека.

Нощен труд

Нощен е трудът във времевия диапазон от 22:00 до 6:00.

Нощното работно време е с по-малка продължителност – за седмица до 35 часа и за едно денонощие до 7 часа.

Нощният труд е абсолютно забранен за лица под 18-годишна възраст, за бременни и за жени, които са в напреднал етап на лечение инвитро.

Нощен труд могат да полагат, но само ако дадат предварително съгласие, майки с деца до 6-годишна възраст, майки на деца с увреждания, трудоустроени и работници, продължаващи образованието си без откъсване от производството.

Полагащите нощен труд подлежат на предварителни и периодични медицински прегледи за сметка на работодателя.

Полагащите нощен труд имат право на безплатна храна и ободряващи напитки за сметка на работодателя.

Работодателят, при който работниците и служителите полагат нощен труд, е длъжен при поискване от Инспекцията по труда да ѝ предостави информация за техния брой, отработените нощни часове, както и за предприетите мерки за осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд.

Достоен труд - от теб зависи

Ненормирано работно време. Ненормиран работен ден

Ненормираното работно време е работно време с определени граници, което при настъпване на определени обстоятелства (например за изпълнение на краен срок) може да бъде продължено.

Ненормираното работно време се установява от работодателя само след проведени консултации (със синдикати и представители на работниците и служителите) и то за конкретни длъжности и работи.

Работещите при ненормиран работен ден при необходимост продължават да работят след изтичане на края на работното време. **Но само при необходимост!!! Не винаги и не през всеки работен ден.**

Работното време при ненормиран работен ден не може да отнема от минималната междудневна и седмична почивка.

Отработеното време над времевата норма се компенсира с допълнителен платен годишен отпуск (не по-малко от пет дни), като не е задължително компенсацията да е равна на отработеното време. Ако отработеното е в почивен или празничен ден, то се заплаща като извънреден труд.

Достоен труд - от теб зависи

Почивки

Работодателите нямат право да лишават работниците от полагащите им се почивки и вместо ползването им да ги компенсират парично.

Работниците имат право на почивка през работния ден, както и на междудневни и седмични почивки.

Почивката за хранене през работния ден е с минимална продължителност от 30 минути. В производства с непрекъсваем процес на работа и в предприятия, в които се работи непрекъснато, работодателят осигурява на работника време за хранене през работното време.

Работниците имат право на непрекъснатата междудневна почивка, която не може да бъде по малко от 12 часа.

Работниците имат право на непрекъснатата седмична почивка, най-малко от 48 часа. При сумирано изчисляване на работното време непрекъснатата седмична почивка е не по-малко от 36 часа. При промяна на смените при сумирано изчисляване на работното време непрекъснатата седмична почивка може да бъде в по-малък размер, но не по-малък от 24 часа, в случаите когато действителната и техническата организация на работата в предприятието налагат това.

Достоен труд - от теб зависи

Почивки

Видовете почивки и разпределението им се определят от Кодекса на труда и от работодателя в Правилника за вътрешния трудов ред.

За ползването на съответната почивка не се изисква разрешение от работодателя.

В предприятия с въведен физиологичен режим на труд и почивка могат да се въвеждат и почивки, които обаче са част от работното време.

Работата на трудов договор при спазване на установения режим на работното време и почивките е гаранция, че се работи при ясно определени правила, които защитават живота и работоспособността на работника.

Работата на трудов договор е гаранция, че положеният труд е честен, достоен, отчетен и деклариран.

Достоен труд - от теб зависи

Разгледайте и другите информационни материали в помощ на работниците и работодателите на интернет страницата на ИА ГИТ www.gli.government.bg.

Използвайте онлайн формуляра в раздел „Контакти“ на интернет страницата на ИА ГИТ, за да подадете сигнал, ако трудовите Ви права са нарушени.

Гореща телефонна линия на ИА ГИТ: 0700 17 670

Достоен труд - от теб зависи